

LIITE: Lasten suojelemista koskevat toimenpiteet Lasten ja nuorten ääni Euroopassa (CP4Europe) -hankkeessa

Oikeusministeriö toteuttaa vuosina 2021-2023 Lasten ja nuorten ääni Euroopassa -hankkeen, jonka tarkoitus on tukea lasten ja nuorten osallistumista päätöksentekoon kansallisella tasolla. Hankkeen kansallisina kumppaneina toimivat lapsiasiavaltuutetun toimisto sekä osana kansallisen lapsistrategian toimeenpanoa sosiaali- ja terveysministeriö ja valtioneuvoston kanslia. Hanke sisältyy Euroopan neuvoston koordinoimaan yhteiseurooppalaiseen *CP4Europe - Strengthening National Child Participation Frameworks and Action in Europe* -hankkeeseen (1.4.2021-31.3.2023), jolle on myönnetty rahoitus EU:n *Rights, Equality and Citizenship (REC)* -ohjelman lapsen oikeuksien edistämiseen tarkoitetusta rahoitushausta.

Tässä asiakirjassa esitetään konkreettiset toimenpiteet ja ohjeet hankkeen puitteissa järjestettävien tapahtumien, tilaisuuksien ja kuulemisten järjestämiseksi lapsille turvallisella tavalla. Lasten suojelemisen yleiset periaatteet ja linjaukset Lasten ääni Euroopassa -hankkeen puitteissa esitetään asiakirjassa *Child safeguarding policy of the Finnish organisations involved in the CP4Europe Project*. Käsillä olevaa asiakirjaa päivitetään ja täydennetään tarpeen mukaan hankkeen aikana.

1. Ennaltaehkäisevät toimenpiteet

1.1 Riskien arviointi ja riskinhallinta

Kaikissa hankkeen puitteissa järjestettävissä tapahtumissa, tilaisuuksissa ja kuulemisissa (myös verkkoympäristössä tapahtuvissa) kunnioitetaan osallistuvien lasten ja aikuisten ihmisarvoa ja itsemääräämisoikeutta. Tapahtumat, tilaisuudet ja kuulemiset toteutetaan niin, ettei osallistumisesta aiheudu mukana oleville ihmisille tai yhteisöille merkittäviä riskejä, vahinkoja tai haittoja. Mahdolliset riskit osallistuvien lasten turvallisuuteen liittyen arvioidaan kunkin tapahtuman, tilaisuuden ja kuulemisen suunnittelun yhteydessä.

Lasten turvallisuuteen liittyvien riskien minimoimiseksi kaikille hankkeen puitteissa järjestettäviin tapahtumiin, tilaisuuksiin ja kuulemisiin osallistuville lapsille ja aikuisille jaetaan tämän liitteen kohdan 1.4 mukaiset menettelytapaohjeet, joihin heitä pyydetään sitoutumaan.

1.2 Turvallinen rekrytointi

Hankkeen toteutukseen osallistuvat henkilöt ovat pääosin ministeriöiden tai muiden valtion viranomaisten henkilöstöä, jotka on rekrytoitu valtionhallinnon rekrytointilinjausten mukaisesti. Valtionhallinnon rekrytoinneissa noudatetaan muun muassa valtion virkamieslaissa (750/1994) ja valtion virkamiesasetuksessa (971/1994) annettuja määräyksiä. Virkaan nimittämisen edellytyksenä on, jos niin valtioneuvoston asetuksella säädetään, että virkaan nimitettävällä on voimassa oleva turvallisuusselvityslaisissa (726/2014) tarkoitettu henkilöturvallisuusselvitystodistus.

Valtion henkilöstöpolitiikan eräänä tavoitteena on valtion yhteisen arvoperustan ja yhtenäisen toimintakulttuurin vahvistaminen ja hyödyntäminen. Valtionhallinnon yhteinen arvoperusta määriteltiin valtioneuvoston vuonna 2001 tekemässä periaatepäätöksessä Valtion henkilöstöpolitiikan linjasta. Sen mukaan valtionhallinnon toiminta on arvolähtöistä ja eettisesti korkeatasoista. Arvopohjan ja korkean eettisen tason vahvistaminen merkitsee sitä, että koko henkilöstö omaksuu sen osaksi jokapäiväistä toimintaa.

Valtionhallinnon yhteisen arvoperustan muodostavat arvot ovat:

- toiminnan tuloksellisuus
- avoimuus
- laatu ja vahva asiantuntemus
- luottamus
- palveluperiaate
- puolueettomuus ja riippumattomuus
- tasa-arvo
- vastuullisuus

Valtion yhteisen henkilöstöpolitiikan lisäksi eri ministeriöillä ja muilla valtion viranomaisilla on omat henkilöstöpoliittiset linjauksensa, joissa voidaan linjata tarkemmin esimerkiksi rekrytoinnin käytännöistä.

Tämän hankkeen toteutukseen liittyvissä tehtävissä työskentelevien henkilöiden rekrytoinnissa on noudatettu asianmukaista lainsäädäntöä ja valtionhallinnon yleisiä periaatteita. Mikäli hankkeen käytännön toteutukseen osallistuu muita kuin valtionhallinnon henkilöstöä esimerkiksi hankintamenettelyjen kautta, heidän tulee sitoutua tässä asiakirjassa esitettyihin periaatteisiin ja toimintatapoihin.

1.3 Koulutus

Valtiovarainministeriö ja oikeusministeriö ovat julkaisseet 17.12.2019 virkamiesetiikkaa koskevan koulutuspaketin. Virastoille tarkoitettu puolen päivän mittainen paketti sisältää virkamiesetiikan ja korruption torjunnan perusopit ja antaa virkamiehille välineitä eettisesti kestävään toimintaan. Virkamiesetiikkaan liittyvää koulutusta löytyy myös valtion digitaalisesta oppimisympäristöstä eOppivasta.

Edellä kuvattuja aineistoja hyödynnetään tässä hankkeessa soveltuvin osin. Lisäksi järjestetään hankkeen toteutukseen osallistuvalla henkilöstölle tarvittaessa koulutusta ja perehdytystä siitä, miten luodaan turvallisia tiloja niin, ettei osallistuminen aiheuta mukana oleville ihmisille (erityisesti lapsille), yhteisöille tai muille osallistujille merkittäviä riskejä, vahinkoja tai haittoja.

1.4 Menettelytapaohje (Code of conduct)

Kaikissa hankkeen tapahtumissa, tilaisuuksissa ja kuulemisissa (ml. verkossa järjestettävät) noudatetaan seuraavia periaatteita ja ohjeita:

Oikeudet ja periaatteet

- Kaikilla lapsilla on yhtäläiset oikeudet suojeluun väärinkäytöksiltä ja hyväksikäytöltä.
- Jokaisella lapsella on perusoikeus elämään, selviytymiseen ja kehitykseen.
- Kaikkia lapsia on kannustettava hyödyntämään potentiaalinsa, ja epätasa-arvoon ja syrjintään tulee puuttua.
- Lapsella on oikeus ilmaista mielipiteensä vapaasti, ja mielipiteille on annettava asianmukainen painoarvo lapsen iän ja kehitystason mukaisesti.
- Emme syrji lasta. Lasta kohdellaan kunnioittavasti riippumatta hänen sukupuolestaan, kansallisuudestaan tai etnisestä alkuperästään, uskonnollisista tai poliittisista vakaumuksistaan, iästään, fyysisestä tai henkisestä terveydestään, seksuaalisesta

suuntautumisestaan ja sukupuoli-identiteetistään, perheestään, sosioekonomisesta ja kulttuurisesta taustastaan tai muusta henkilöön liittyvästä seikasta.

- Jokaisella aikuisella on vastuu osallistua lasten huolenpitoon ja suojeluun.

Ohjeita aikuisille ja lapsille turvallisen tilan luomiseksi

- **Ole avoin.** Kohtaa uudet aiheet ja henkilöt ennakkoluulottomasti, ota jokainen vastaantuleva asia ja tilanne mahdollisuutena oppia uutta ja kehittyä.
- **Kunnioita.** Anna toisille tilaa, kiinnitä huomiota sanavalintoihisi ja muista tapahtumien osallistujien moninaisuus.
- **Älä oletta.** Kunnioita jokaisen itsemäärättyä oikeutta äläkä tee oletuksia esimerkiksi toisten sukupuolesta, taustasta tai perhesuhteista.
- **Puutu.** Mikäli huomaat häirintää tai muuta epäasiallista kohtelua, älä jää sivustakatsojaksi.
- **Kannusta.** Ota vastuuta myös muiden osallistujien kokemuksesta. Kuuntele ja kannusta.
- **Rentoudu.** Erehtyminen ja kysyminen on sallittua.
- **Puhu ymmärrettävästi.** Kerro lapsille osallistumisesta tavoilla, jotka he pystyvät ymmärtämään.
- **Korosta vapaaehtoisuutta.** Lasten osallistuminen on aina vapaaehtoista ja siitä on oikeus kieltäytyä. Lisäksi lapsen on mahdollista keskeyttää osallistuminensa missä vaiheessa tahansa.

Ohjeita aikuisille lasten suojelemiseksi

- Tiedosta, mitä tarkoitetaan lasten epäasiallisella kohtelulla ja tutustu ohjeisiin epäasiallisen kohtelun ennaltaehkäisemiseksi ja siihen puuttumiseksi.
- Opettele tunnistamaan lapsen hyväksikäytön / epäasiallisen kohtelun merkit ja ilmoita epäilyttävistä havainnoista välittömästi lastensuojeluviranomaisille (ks. kohta 2.2).
- Tiedosta lasten ja nuorten vertaistoimintaan liittyvät riskit (esim. eri-ikäisten lasten sekaryhmät ja pienempien lasten syrjinnän mahdollisuus) ja mahdollisuudet lasten keskinäiseen epäasialliseen kohteluun.
- Kiinnitä huomiota siihen, miten oma kielenkäyttösi, toimintasi ja käyttäytymisesi lapsia kohtaan voidaan tulkita ulkopuolisin silmin.
- Kohtele kaikkia lapsia tasapuolisesti: ole osallistava ja ota kaikki lapset mukaan syrjimättä.
- Harkitse, onko tarpeen ottaa käyttöön erityisiä toimenpiteitä / valvontaa pienten ja erityisesti haavoittuvassa asemassa olevien lasten suojelemiseksi toisten lasten ja aikuisten epäasialliselta kohtelulta.
- Tarjoa suotuisa ympäristö lasten henkilökohtaiselle, fyysiselle, sosiaaliselle, henkiselle, moraalille ja henkiselle kehitykselle.
- Rajoita lasten pääsyä ja/tai altistumista lapsille sopimattomiin sähköisiin materiaaleihin. *[Tätä kohtaa tarpeen vielä muotoilla; pohdittava, onko rajaus sähköisiin materiaaleihin tarpeen, ja missä määrin tässä huomioidaan lasten moninaisuus ja ikätasonmukaisuus. LOS yleiskommenttiluonnoksessa lapsen oikeuksista digitaalisessa ympäristössä tuodaan jonkin verran esiin punnintaa lapsen tiedonsaantioikeuden ja suojelun tarpeen välillä, sitä lienee välttämätöntä tehdä myös tässä.]*
- Kannusta lapsia tuomaan esiin omat mielipiteensä ja kunnioita lasten esittämiä näkemyksiä.

- Kunnioita aina lasten henkilökohtaisten tietojen luottamuksellisuutta.
- Harkitse tapauskohtaisesti, onko lasta koskevia henkilötietoja tarpeen pyytää tai säilyttää. Tarvittaessa pyydä lapselta ja hänen vanhemmaltaan tai huoltajaltaan kirjallinen suostumus kuvatessasi lasta tai pyytäessäsi lapselta henkilökohtaisia tietoja.
- Varmista, että lasten tapaamisissa on aina läsnä vähintään kaksi projektia edustavien organisaatioiden henkilöstön edustajaa.

2. Toimenpiteet epäkohtiin puuttumiseksi

2.1 Vastuunjako

Suomen hankeosiota koordinoi oikeusministeriö ja kansallisina kumppaneina toimivat lapsiasiavaltuutetun toimisto sekä osana kansallisen lapsistrategian toimeenpanoa sosiaali- ja terveysministeriö ja valtioneuvoston kanslia.

Oikeusministeriö vastaa siitä, että kaikki hankkeen toteuttamiseen osallistuvat organisaatiot ja henkilöt ovat tietoisia tässä asiakirjassa esitetyistä toimenpiteistä ja ohjeista lasten suojelemiseksi, ja että he sitoutuvat tässä asiakirjassa esitettyihin periaatteisiin ja toimintatapoihin. Hankkeeseen osallistuvat muut organisaatiot sitoutuvat tiedottamaan säännöllisesti omalle henkilöstölleen tästä ohjeistuksesta.

Oikeusministeriö asettaa hankkeelle ohjausryhmän, jonka tehtävänä on seurata ja tukea hankkeen kansallisten toimenpiteiden suunnittelua ja käytännön toimeenpanoa (ml. lasten suojelemista koskevat toimenpiteet).

Jokaisella hankkeen toteutukseen osallistuvalla aikuisella on velvollisuus huolehtia siitä, että lasten osallistuminen hankkeen tapahtumiin, tilaisuuksiin ja kuulemisiin on turvallista.

Hankkeen vastuullisena valmistelijana oikeusministeriössä toimii erityisasiantuntija Liisa Männistö demokratia- ja julkisoikeusosaston demokratia ja vaalit -yksiköstä (liisa.mannisto@om.fi, p. 0295 150 231).

2.2 Ilmoitusmenettelyt

Mikäli hankkeen toteutuksen yhteydessä havaitaan lasten turvalliseen osallistumiseen liittyviä huolia, hankkeessa mukana olevilla organisaatioilla/henkilöstöllä on velvollisuus puuttua havaittuihin epäkohtiin ja tilanteen niin vaatiessa ilmoittaa niistä asianmukaiselle viranomaiselle. Mikäli hankkeen toteutuksesta vastaavan henkilöstön käyttäytyminen on ristiriidassa tämän ohjeistuksen kanssa, hankkeeseen osallistuvilla organisaatioilla on velvollisuus puuttua epäasialliseen käytökseen asianmukaisin hallinnollisin ja/tai oikeudellisin toimenpitein.

Jokainen hankkeessa mukana oleva aikuinen on velvollinen tekemään ilmoituksen lastensuojelun tarpeen selvittämisestä, jos hän havaitsee tai saa tietoonsa sellaisia seikkoja, joiden vuoksi lapsen mahdollinen lastensuojelun tarve on syytä selvittää. Jos ilmoitus päätetään tehdä lastensuojelulakiin nojautuen, on asianosaisille ilmoitettava. Myös tietoon tulleesta rikoksesta on viipymättä ilmoitettava.

Tee lastensuojeluilmoitus viipymättä. Nopea toiminta on erityisen tärkeää silloin, kun asiaan liittyy rikos.

- Tee ilmoitus ensisijaisesti lapsen asuinkunnan sosiaalitoimistoon.

- Ota yhteyttä kunnan sosiaalipäivystykseen tai hätäkeskukseen (112), jos tilanne on kiireellinen tai teet ilmoituksen virka-ajan ulkopuolella.
- Soita hätänumeroon 112, jos tilanne on kiireellinen etkä voi selvittää lapsen asuinkuntaa tai kunnan lastensuojelun yhteystietoja.

Lisätietoja lastensuojeluilmoituksen tekemisestä [Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen \(THL\) verkkosivuilla](#).

3. Muut toimenpiteet

3.1 Ohjeistuksen päivitys

Hankkeeseen osallistuvat organisaatiot sitoutuvat tarkistamaan tässä asiakirjassa esitettyjä toimenpiteitä ja ohjeita säännöllisesti koko projektin ajan. Toimenpiteitä ja ohjeita tarkistetaan ja täydennetään yhdessä lasten kanssa kunnioittaen heidän osallistumisoikeuksiaan ja edustautumistaan. Päivitys- ja täydennystarpeet käsitellään hankkeen ohjausryhmässä.

3.2 Henkilötietojen käsittely

Hankkeen puitteissa järjestettävien tapahtumien, tilaisuuksien ja kuulemisten osallistujien henkilötietojen käsittelyssä noudatetaan voimassa olevaa tietosuojalainsäädäntöä. Lisätietoja:

- [Henkilötietojen käsittely oikeusministeriössä](#)
- [Henkilötietojen käsittely sosiaali- ja terveysministeriössä](#)
- [Henkilötietojen käsittely valtioneuvoston kansliassa](#)
- [Henkilötietojen käsittely lapsiasiavaltuutetun toimistossa](#)

Lähteet

Tämän asiakirjan laadinnassa on käytetty seuraavia lähteitä:

Council of Europe (2021). *Building solid child safeguarding policies*. Compilation of useful information by the Council of Europe Children's Rights Division.

European Network of Ombudspersons for Children ENOC (2019). *Child Protection Policy*. September 2019. <http://enoc.eu/wp-content/uploads/2021/01/Child-protection-policy-2021.pdf>. Katsottu 17.3.2021.

Plan International (2015). *Plan Policy – Child Protection*. https://plan-international.org/sites/files/plan/field/field_document/annex_b.pdf. Katsottu 17.3.2021.

Suomen nuorisolan kattojärjestö Allianssi ry (2021). *Turvallisempi tila*, <https://www.alli.fi/allianssi/turvallisempi-tila>. Katsottu 17.3.2021.

Tutkimuseettinen neuvottelukunta (2019). *Ihmiseen kohdistuvan tutkimuksen eettiset periaatteet ja ihmistieteiden eettinen ennakoarviointi Suomessa*. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan julkaisu 3/2019.